

Den mørke, akademiske internettrend der lokker Gen Z på biblioteket

Den blev født på sociale medier, men henter sin eksistensberettigelse på biblioteket. Dark Academia kaldes trenden, som forvandler en af de største trusler mod unges læsevaner til en reklamesøjle for gode gamle paperbacks. Spørgsmålet er, om det faktisk har en effekt på, hvordan og hvor meget der læses – eller om det mest handler er selfies og virtuel identitetspleje.

□ **Matias Ludvig Littauer, journalist**

Enhver boghandler, anmelder eller folkebibliotek som bare er lidt med på moden, har efterhånden forstået, at de unges læsevaner, ligesom så meget andet, i høj grad defineres af sociale medier. Selv en ældgammel institution som biblioteket kan ikke længere se bort fra, at både dets renommé og fremtid delvist defineres på de digitale medier.

For tiden er en af folkebibliotekernes vigtigste reklamesøjler blandt unge sågar et hashtag. Det såkaldte #DarkAcademia er på flere måder indbegrebet af, hvordan det digitale og analoge smelter sammen på forunderlige og uforudsigelige måder i et moderne samfund, hvor mange både har en fysisk og en virtuel identitet at pleje.

Weekendavisen har beskrevet trenden, der for alvor blomstrede op under coronapandemien, som "et hjørne af ungdomskulturen, som er besat af gamle universiteter, videregående uddannelse og litteratur." Trenden begrænser sig imidlertid ikke til det akademiske. Det er i dag også en modetrend kendetegnet af

"vintage strik og tweed, lange, uldne halstørklæder og gamle paperbacks." Og så handler det selvfølgelig om videoer på sociale medier: På TikTok er videoklip med hashtagget Dark Academia sågar blevet set mere end tre milliarder gange.

Sagt på en anden måde er trenden en udtryksform med en Hogwarts-æstetik, der hylder det analoge ved hjælp af digitale virkemidler som hashtags og selfies – taget med bøger i baggrunden eller iført mørkt kluns à la Cambridge i mellem krigstiden. Den har altså rødder i en svunden tid, der i 1990'erne fik nyt liv i litteraturen og fantasien, hvorfra det blev hevet tilbage i virkeligheden som modetøj, onlinefællesskaber og nye litterære værker.

"Æstetik, efterårsfarver, overklassens studenterliv på universitetet i 1920'erne og Harry Potter," svarer Freja Bundgaard Andersen, der lige er startet på efterskole, på spørgsmålet om, hvad hun forbinder med Dark Academia.

"Jeg har The Atlas Six til at stå på bogreolen og skal i gang med at læse den," tilføjer den 16-årige bogopsætter på Rebild Bibliotek med reference til en af tidens mest populære fantasyserier blandt unge, der ofte markedsføres som Dark Academia i boghandlere.

Om end tøjmoden efterhånden har fået sit eget liv (prøv selv at google Dark Academia), fortsætter den litterære gren af trenden altså også med at blomstre. Skulle man være i tvivl, om det faktisk er rigtigt, at de unge i dag synes, det er sejt at læse, kan man blot konsultere nogle flere statistikker fra TikTok. De afslører, at videoer under hashtagget BookTok er blevet set mere end 300 milliarder gange. På Instagram er det Bookstagram, der hitter, og så

er der selvfølgelig BookTube. Fælles for dem alle er, at klart størstedelen af de engagerede brugere er unge voksne.

Tilbage til bøgerne

En internetbaseret trend, der bygger på nostalgier for de forgangne analoge tider rummer ubestrideligt nogle paradokser. For eksempel bygger Dark Academia i en vis grad på en afvisning af det digitale fundament, som er dens livskilde, et modsætningsforhold som forskere har betegnet som "digital denialism."

At man skal læse fysiske bøger i stedet for på iPad eller smartphone bunder til dels i trendens skabelsesberetning. En forskningsartikel om Dark Academias inspirationskilder påpeger, at afvisningen af det digitale også er et væsentligt element i Donna Tartts "Den hemmelige historie", som er blevet kaldt Dark Academias "sande bibel." I bogen fra 1992, der handler om seks unge litteraturstuderende, beklager en af hovedkaraktererne sig blandt andet over fjernsynet som "en skandaløs ex-centricitet."

Trenden skal altså forstås som en kritik af det mainstream og en hyldelse til det esoteriske, som i dag er gået hen og blevet det analoge, lige så vel som det stadig er poesien, kunsten og litteraturen (en anden grundsten i Dark Academia-miljøet er filmen Døde Poeters Klub fra 1989).

For boghandlere har interessen for Dark Academia været en indbringende forretning de seneste år, selv om der generelt er sket et fald i salget af fysiske bøger. I 2022 var børne- og ungdomslitteraturen den eneste genre, der vækstede.

Også på bibliotekerne mærker man en ændring i de unges læsevaner. Siden den hårde tid under coronapandemien har folkebibliotekernes udlån af fysiske bøger været støt stigende, herunder blandt unge mellem 10 og 29. Desuden er antallet af aktive lånerne på forskningsbiblioteker nu tilbage på samme niveau som før nedlukningen.

Et andet positivt tegn er, at de sociale mediers store opmærksomhed på bøger lader til at nå bredere ud end blot til de grupper, der normalt læser, påpeger Gitte Balling, som er lektor på Institut for Kommunikation på Københavns Universitet.

"Der synes at være nye læsere til stede. Det kan man både se på sociale medier, og det er noget boghandlere siger," siger lektoren

og nævner i samme åndedræt, at trends på sociale medier også ser ud til at have positiv effekt på læselysten hos unge, der kommer fra ikke-litterære hjem.

En helt tredje opmuntrende udvikling er desuden, at tilknytningen til bibliotekerne lader til at være stigende.

Biblioteket som et tredje sted

Det er svært at komme udenom, at trends på sociale medier i dag er et vigtigt element, når det kommer til at lokke den såkaldte Gen Z ned på det lokale bibliotek, siger Regitze Andersen, der er bibliotekar på Rebild Bibliotek.

"Der er bred enighed om, at det er ret vigtigt at få de unge til. Det kan vi gøre ved at være, hvor de er, for eksempel på gymnasierne eller på sociale medier. Vi tænker blandt andet i, hvordan det fysisk ser ud på biblioteket, altså om det afspejler det, som de unge forbinder med litteratur eller finder spændende. Vi kan se, at trends på sociale medier lokker meget," siger bibliotekaren, der i foråret stod for bibliotekets Dark Academia-udstilling.

I Danmark er der ikke lavet undersøgelser på besøgstal de seneste år, men en rapport fra American Library Association viste sidste år, at Generation Z (dem født mellem 1997 og 2012) i USA bruger folkebiblioteker mere end de ældre generationer. Rapporten, hvis resultater bygger på etnografisk forskning og en spørgeundersøgelse, konkluderer, at over halvdelen af de unge havde besøgt et bibliotek inden for det seneste år, de fleste af dem den seneste måned.

Forskerne bag undersøgelsen peger desuden på, at det ikke kun er de almindelige læseheste, som søger ned på biblioteket. 23 procent af dem, som ikke identificerer sig som læsere, havde også besøgt et fysisk bibliotek. De hyppigste brugere blandt de unge var i øvrigt sorte amerikanere, hvilket kan være et udtryk for en forøget værdi blandt mere udsatte socioøkonomiske grupper.

Selv om konklusionerne fra USA næppe kan overføres direkte til Danmark, udtrykker det et potentiale for, at bibliotekerne kan opnå en bredere betydning end bogreolerne, hvilket er en udtalt ambition på mange af kongerigets folke- og universitetsbiblioteker.

På Roskilde Centralbibliotek har man ladet sig inspirere af den amerikanske sociolog Eric Klinenbergs idéer om "Palaces for the People," der skal forstås som delte offentlige rum, hvor

der samtidig er plads til den enkelte. I Roskilde arbejder man derfor for blandt andet for sikre, at folkebiblioteket er "et sted, hvor man oplever samvær".

Den idé er i øvrigt tæt forbundet med sociologen Ray Oldenburg, der var en vigtig fortaler for værdien af det, han kaldte "tredje steder," hvor man samles og socialiserer, men som hverken er hjem eller arbejde. Oldenburg, hvis arbejde fokuserede på urbane rum, anså de "tredje steder" som essentielle for et samfunds sociale interaktion, borgerengagement og sågar følelse af tilhørighed. Blandt eksemplerne på sådanne steder fremhævede han caféer, kirker og biblioteker.

Når ensomheden er så stor blandt de unge giver det ekstra god mening, at bibliotekerne fokuserer på at facilitere gode fællesskabsoplevelser, siger Regitze Andersen.

"Biblioteket skal være et åndehul og et sted, hvor man kan mødes. Vi har meget fokus på, at biblioteket også kan være for fællesskaber. Det giver rigtig god mening, at der både er plads til, at man kan mødes på biblioteket, og at man samtidig kan sidde alene og fordybe sig," siger bibliotekaren.

Hun gælder sig derfor over trends som Dark Academia, der hylder bibliotekerne som rum og kan hjælpe med at trække de unge til. Om end de sociale medier naturligvis er et tveægget sværd i den litterære verden.

Sociale skurke eller motiverende medier

Diskussionen om, hvordan bibliotekerne skal få fat i de unge, er kun blevet mere væsentlig, i takt med at den teknologiske udvikling lader til at have udfordret unges interesse for bøger og ikke mindst deres læseevner.

Sidste år viste resultaterne af den internationale PIRLS-undersøgelse, at danske 4.-klasselevers læsekompetence aldrig har været dårligere. Udviklingen ses på tværs af vestlige lande, og det er særligt de svageste elever, som har fået sværere ved at kode bogstaverne. Flere undersøgelser har peget på forbruget af sociale medier som en central udfordring for interessen for bøger, hvilket kan have en effekt på unges læse- og koncentrationsevner.

Gitte Balling, som har forsket i børn og unges læsevaner, peger på, at det særligt er fra 12-årsalderen, at der sker et fald i læsemotivationen.

"Det er svært at sige med sikkerhed om, om det er de sociale mediers skyld. Det er også den alder, hvor man interesserer sig mere for venner, kærester og alle andre ting end at sidde hjemme og læse. Og det har man altid gjort, men i dag er der mange flere muligheder for at blive underholdt og flere muligheder for at kommunikere med hinanden, uanset hvor man er," siger lektoren.

Hun understreger, at faldet i læselysten ikke skyldes, at de unge nødvendigvis synes, at det er meget kedeligt at læse, men at de blot prioriterer anderledes.

"Læsning er jo en individuel aktivitet, som kræver, at du sætter dig i en stol i timevis og koncentrerer dig om en historie. Og det karambolerer med det sociale fællesskab, der præger ungdomskulturen i dag, hvor det handler meget om at være en del af fællesskabet," siger Gitte Balling, som samtidig påpeger, at hun af samme grund ikke er klar til at råbe bål og brand, når det kommer til den aldersgruppe.

Pointen er snarere, at læsning er en fødekæde, der starter tidligt i livet. Sociale medier kan, ligesom andre underholdningsformer, udfordre interessen for læsning, især blandt dem der finder det svært. Det betyder imidlertid ikke, at vi uundvigeligt vil opleve, at børn og unges læselyst falder år efter år.

"Hvis man har haft nogle gode læseoplevelser i løbet af sit skoleforløb, så er der stor sandsynlighed for, at man vender tilbage," siger Gitte Balling.

Gode læseoplevelser og erfaringer med biblioteker tidligt i livet kan altså være en af flere veje til øget interesse for biblioteker og litteratur i det fremtidige uddannelsesliv.

Når det kommer til de sociale medier, mener Gitte Balling, at man bør passe på med at konkludere, at det hele er forfærdeligt. Selv om TikTok måske heller ikke bør anses som en redningsplanke, er der flere positive elementer. At trends tiltrækker nye læserskarer, er grund til optimisme. Dertil kommer, at de sociale medier bidrager til at give unge læsere en anden slags læseoplevelse.

"De skaber et rum, hvor de unges læsevæner bliver anerkendt, altså hvor der ikke er nogen voksne, der står at siger, om det er god litteratur, eller hvordan man bør analysere det. Det fordrer en anden måde at læse på end i uddannelsessystemet," siger Gitte Balling.